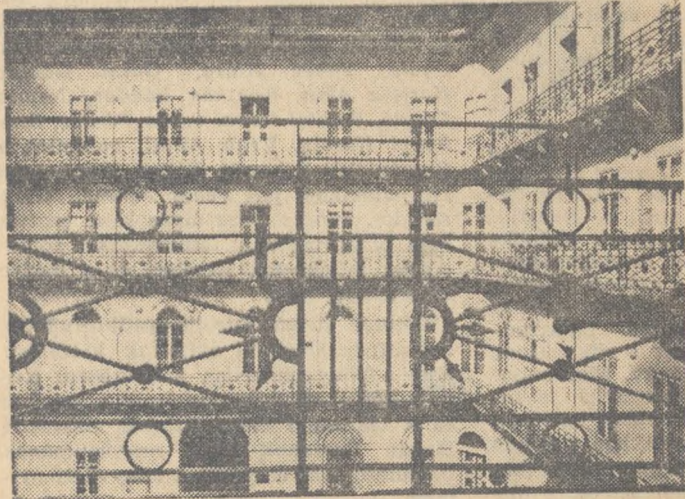

1974 JUN - 3

Magyar Hírlap

027

Gondolatok a könyvtárban

A Trattner-ház — ma. Második emeleti ablakai mögött működött a múlt században az Akadémia könyvtára, Vörösmarty költeményének ihletője

(Vahl Ottó felv.)

Az idén lesz éppen 130 esztendő az a költemény, amellyel az ünnepi könyvhét méltóképpen köszönhető. Vörösmarty versének nincsen párja a világirodalomban sem. Itthon közismert antológia- és tankönyvanyag. Mindenki folytatni tudja az első sorokat:

*Hová lépsz most, gondold meg, óh tudós,
Az emberiségnek elhányt rongyait
Komor betűkkel, mint a téli éj,
Leírva áll a rettentő tanulság:
„Hogy míg nyomorra milliók születnek,
Néhány ezernek jutna üdv a földön,
Ha isten-ésszel, angyal-érzelemmel
Használni tudnák éltük napjait...*

Ugyan, hol s melyik könyvtár ihlette a nagyszerű bölcselő költemény megírására Vörösmartyt?

Némi irodalomtörténeti pletykázkodással kell kezdeni könyvheti tisztelgésünket. Feljegyezték, hogy a poéta rendkívül egyszerű életet élt. Kéziratait sem becsülte különösebben. Apró papírdarabokra, ami éppen a keze ügyébe akadt, róltta az első, felőlő sorokat. Egyetlen fényűzése a viasz- és a stearyngyertya volt, mert az olajméceszt és a fagygyúgyertyát ki nem állhatta. De az unalmas előadásokat se kedvelte túlságosan. Bizonyos ugyanis, hogy a *Gondolatok a könyvtárban* című költeményét egy igen hosszú és érdektelen akadémiai felolvasóülésen írta meg, legalább ő töltse hasznosan az időt.

Az ihlető könyvtár is az Akadémiáé volt. Gyulai Pál jegyezte fel, hogy „a költemény alapeszméje az akadémiai könyvtárban villant meg Vörösmarty lelkében, midőn 1844-ben Toldy, a

könyvtár újjonnan rendezője odavezette, hogy megmutassa neki, mennyire haladt a munkában. Vörösmarty egy darabig fel s alá járt a könyvtárban, felnyitott néhány könyvet, aztán beszélgetett Toldyval s egy pár oly megjegyzést tett, melyek e költeményben is előfordulnak...”

*Országok rongya! könyvtár a neved.
De hát hol a könyv, mely célhoz vezet?
Hol a nagyobb rész boldogsága?*

A Magyar Tudományos Akadémia 1844-ben a mai Petőfi Sándor utca 3. sz. házában működött. Itt volt otthona 1833-tól 1865-ig, a Duna-parti új palota megnyitásáig. A könyvtár a II. emeleten kapott helyet, négy nagyobb és négy kisebb szobában, amelyeknek ablakai akkoriban még az *Úri utcára* néztek. Ott, ahol Vörösmarty agyában felszikkaszták a nagy költemény első gondolatait, ahol hajdanában Toldy Ferenc könyvtárnokoskodott, ahol kódexek és ősnymtatványok zsúfolódtak az állványokon, ma lakások sorakoznak. Nem a tanácssterembe nyitunk az I. emeleti „gang”-ról, hanem családi otthonokba. S ahol most a tévé képernyőjéről figyelik a nagyvilág eseményeit, egykor Czuczor Gergely, Kölcsey Ferenc és Eötvös József fejtegette gondolatait a reformkor Magyarországról.

Az épületet, amely a Belváros becses klasszicista műemléke, Hild József tervezte Károlyi István nyomdász számára, 1832-ben. A kétudvaros háztömb középső részén működött a híres Trattner—Károlyi nyomda, amely a magyar sajtó és nyomdászat történetének is egyik nevezetes műhelye.

A *Honművész* című folyóirat tudósít 1840 májusában, hogy „Károlyi István úr, Pesten egy könyvnyomó intézet tulajdonosa, ki ez év elején nagy költséggel a Columbia vassajtót... közvetlenül Londonból hozatá meg, múlt hónap közepe táján ismét a gyorsajtónak első nemét szerzé meg intézete számára... mely azóta kerékforgató két férjfi s papirkezelő két leányka segéd-működése mellett folyvást dolgozván, minden órában 1200 nyomatot készít el.”

Ebben a nyomdában készült Kultúr István Hazai s Külföldi Tudósítások című folyóirata, a Hasznos Mulatságok, a Jelenkor és a Társalkodó, itt jelentek meg Fényes Elek statisztikai munkái, Széchenyi István művei, és ebbe az officinába hozta el A hóhér kötele című regényének kéziratát Petőfi Sándor.

A régi Pest-Buda köveinek tudós ismerője, Zakariás G. Sándor megjegyzi, hogy hajdanában is volt vendéglő a házban. Ma Corsónak nevezik. Helyesebb lenne, s utalna is az épület nagy múltjára, ha *A vidám betűszedőhöz* cégéreznének.

Reméljük, hogy az ünnepi könyvsátrak megfáradt vándora a közeli „könyvutca” szákmányát jövőre már esetleg *A kedélyes akadémikusnál* veheti alaposabban szemügyre. Természetesen egy pohárka bor mellett, mert Vörösmarty is azt szerette. S a boltívek alatt máris felcsendül a *Gondolatok a könyvtárban* nagy záróakkordja:

*Mi dolgozunk a világon? küzdeni
Erőnk szerint a legnemesbékért.
Előttünk egy nemzetnek sorsa áll,
Ha azt kivittük a mély sülyedésből,
S a szellemharcol tiszta sugaránál
Olyan magasra tettük, mint lehet,
Mondhatjuk, térvén őseink porához:
Köszönjük élet! áldomásodat,
Ez jó mulatság, férfimunka volt!*